

det den støtte, arbejdet har nydt fra forskellige sider. Først maa her nævnes den økonomiske støtte fra Den grevelige Hielmstjerne-Rosencroneske stiftelse og fra overretssagfører L. Zeuthens mindelegat. De to fonds formand, professor Aage Friis har lige fra arbejdets begyndelse vist det den mest ubetingede interesse og forstaaelse og har herved banet vejen for opgavens løsning. Ogsaa fra arkivvæsenets side er der ydet al mulig hjælp til arbejdets fremme, dels ved økonomisk støtte, dels gennem den hjælp, der er ydet arbejdet af rigsarkivets fotografiske afdeling. Saavel rigsarkivar Axel Linvald som landsarkivar Bagge har fra arbejdets begyndelse ydet virksom bistand med raad og daad. Væsentlig hjælp har arbejdet ogsaa modtaget fra »War Office«, og sidst men ikke mindst bør der ved arbejdets afslutning lyde en tak til de mange, der har stillet deres arkiver til raadighed eller som har ofret tid og kræfter ved udarbejdelsen af beretningerne. Uden deres uselviske forstaaelse af arbejdets historiske betydning vilde dette selvsagt ikke have været muligt.

Jørgen Hæstrup.

1947 udkom Troels G. Jørgensen: *18 Aar af Højesterets Historie* (261 s.). Bogen omhandler rettens virksomhed og dens personale 1925—44, den periode, i hvilken forf. var dommer og (fra 1936) præsident i retten. Den danner en art fortsættelse af dr. Jørgensens tidligere arbejder om højesterets historie, men får ganske naturligt en særlig farve af forf.s deltagelse i de begivenheder, han skildrer, og har på sine steder memoirekarakter. Fremstillingen er på grund af sin strengt kronologiske disposition ikke særlig overskuelig og undertiden temmelig tung, men idetmindste for ikke-jurister meget lærerig. Hist og her glimter et sarkastisk lune.

Den behandlede periode er betydningsfuld for dansk retspleje i almindelighed og medførte væsentlige ændringer i højesterets arbejdsmåde. Få år forinden var retsplejeloven trådt i kraft, det stående retsplejeudvalg havde begyndt sin rådgivende virksomhed, anke- og kæremålsudvalget var indrettet, og rigsadvokaturen havde overtaget aktoraterne. I 30erne fulgte en række reformer, der skulde tjene til at »demokratisere« retsplejen. 1932 fik landsretternes sagførere adgang til at møde for højesteret i egne sager, 1937 afløstes rettens kollektivt affattede præmisser til domme og kendelser af individuelle begrundelser, og stemmetallene i dommerkollegiet blev offentliggjort, fra samme år var højesteret som følge af indførelsen af domsmandsinstitutionen — som forf. nærer mistillid til — afskåret fra i straffesager at bedømme

bevisets vægt, og endelig blev fra 1939 højesterets kompetence indskrænket ved oprettelsen af den særlige klageret, der afgør begæringer om genoptagelse af straffesager og med anke til højesteret påkender disciplinærsager mod dommere.

Alle disse reformer fra 30erne blev gennemført under opposition fra rettens side, et par af dem tillige efter en langvarig politisk strid, hvorunder reformtilhængerne især var at finde blandt socialdemokrater og radikale. Denne strid, som jeg vilde være tilbøjelig til at opfatte hovedsagelig som et led i den stående, af partiinteresser farvede konstitutionelle magtkamp mellem legistatur, administration og domsmagt, var iflg. forf. i væsentlig grad præget af snævert personlige motiver. Reformerne skyldtes alle et justitsministerielt initiativ, og forf. finder hos »de to særlig aktive Ministre Zahle og Steincke«, hvis holdning overfor domstolene han ikke har meget tilovers for, »en personlig kontrær Indstilling til det øverste Led i den tredje af de grundlovsmæssige Magtfaktorer« (s. 133), hvilket han nærmere motiverer. Om de to justitsministres stilling kan iøvrigt bemærkes, at Zahle i rigsdagen udtalte sin misfornøjelse med, at højesteret hævdede sin kompetence til at tilsidesætte en på normal måde vedtaget lov som grundlovsstridig, og at begge politikere ønskede offentlig og mundtlig højesteretsvotering som i Norge; de henviste i den forbindelse til ældre politiske retssager bl. a. mod Berg, der formentlig vilde være faldet anderledes ud, hvis højesteretsdommerne ikke havde været anonyme, idet de så vilde have »skammet sig« ved at votere for domfældelse. Højesteret frygtede på sin side for domstolens uafhængighed, hvis dissentierende dommers navne skulde offentliggøres, og hævdede desuden bl. a., at højesterets afgørelser ikke kunde fremtræde som blot en majoritets opfattelse, hvis de skulde virke med den fornødne autoritet. Den fra 1937 gældende voteringsmåde med skriftlig, individuel og anonym domsbegrundelse, der blev gennemført kort før regeringspartierne fik flertal i landstinget, er udtryk for et kompromis, som bl. a. forf. gik ind for.

Som højesteretspræsident og formand for retsplejeudvalget førte dr. Jørgensen en heldig, af jurister meget påskønnet kampagne mod Steinckes forslag af 1937 om den almindelige klageret (appelret), som det lykkedes at modificere væsentlig, inden det blev til lov. Forf. har åbenbart i det hele taget haft en stærk følelse af sin forpligtelse til at forsvare domstolenes og da særlig højesterets stilling overfor de andre statsmagter, ligesom det i hans forfatterskab har ligget ham på sinde overfor offentligheden at hævde den danske dommerstands høje stode også i fortiden

og at gøre rede for de særlige vilkår, hvorunder dommere arbejder, og den måde, på hvilken en dom bliver til.

Til belysning af disse og andre spørgsmål vedrørende domstolenes virksomhed — som f. e. sagførelsens betydning og de specielle krav, der stilles til proceduren for højesteret — findes også i den her omtalte bog bidrag, som er meget instruktive. Af værdi er endvidere forf.s gennemgang af en række højesteretsdomme af principiel betydning, deriblandt dommene i Kolindsund-sagerne 1926, om hvilke det oplyses, at stemmetallene ved voteringen stod 5 mod 4, og at forf. hørte til flertallet (s. 28). Forf. mener, sikkert med rette, at disse domme har stimuleret socialdemokratiets interesse for offentlig votering i højesteret.

Den del af den tidligere højesteretspræsidents bog, som har interesseret almenheden mest, vedrører forf.s egen virksomhed under besættelsen. I forordet hedder det, at det efter befrielsen er gået forf. som andre »uden Grund at være gjort til Genstand for Angreb og nedsættende Omtale«, og at han derfor i bogen har behandlet de episoder af sin virksomhed »hvortil de pågældende Misforståelser har haft Hensyn«. De nævnte episoder er som bekendt forf.s optræden i forbindelse med kommunistloven af 1941, højesteretssagen mod dr. Vilh. la Cour 1942 og ministeriet Scavenius' tilbagetræden 29. august 1943, »siden 1849 . . . den største Begivenhed for Domstolene«. Intet af disse forhold er efter min mening i øjeblikket så godt oplyst kildemæssigt og så alsidigt behandlet fra statsretskyndig side¹, at en historiker kan indlade sig på at dømme forf. og hans angribere imellem; han har i hvert fald afventet de i Den parlamentariske Kommissions beretning IV (1948) s. 9 og 64 bebudede redegørelser vedr. justitsministeriet og retsplejen i besættelsestiden og for politisk virksomhed i samme periode, der skønnes at indeholde anslag mod folkestyret og den hidtidig bestående praksis. Hvad de to mest betydningsfulde sager — kommunistloven og »konstitutionsændringen« i 1943 — angår, giver forf.s fremstilling i forbindelse med hans breve til kronprinsen og kongen i september 1943, nu trykt i bilag til Den parlamentariske Kommissions beretning IV, s. 332 og 339, det indtryk, at han ud fra en måske ensidig juridisk tankegang først og fremmest har tilstræbt at sikre, at det statsretlige grundlag for domstolenes virksomhed var formelt i orden. Højesteretspræsidenten er herunder i hvert fald i 1943 — tilsyneladende dog uden at det fik politiske virkninger — i realiteten

¹ Kritik af forf.s optræden med påfølgende diskussion mellem ham og hans angribere (professorerne Borum og Illum) findes i Juristen og Ugeskrift for Retsvæsen 1948.

kommet ind på politisk område; men om betydningen iøvrigt heraf og om den formelle og reelle berettigelse for hans optræden ved denne og de andre nævnte lejligheder, problemer, der også involverer spørgsmål om dansk statsretlig praksis, er jeg ikke i stand til at dømme sikkert på det foreliggende grundlag.

Poul Bagge.

For nu et hundrede aar siden, februar 1849, stiftedes et historisk selskab, hvis navn med hæder staar indskrevet i den historiske videnskabs annaler. Det er Selskabet for Danmarks Kirkehistorie.

19. aarh. er i Danmark som i andre europæiske lande tiden for de videnskabelige tidsskrifters opstaaen. Gennembruddet i dansk historieforskning i sidste halvdel af 19. aarh. vistnok ligesom skygger i de fleste historikers bevidsthed over de skridt frem mod en mere videnskabelig historieforskning, der allerede var sket tidligere i aarhundredet. For nutidig bevidsthed staar tidsskrifter som et instrument, der ikke kan undværes i det videnskabelige arbejde, og man tænker ikke over, hvor kort deres levetid har været.

Allerede 18. aarh. havde set stiftelsen af lærde selskaber. Her i landet Videnskabernes Selskab, hvori historie dengang indtog en central plads. Ligeledes Selskabet for Fædrelandets Sprog og Historie. Men disse selskaber var eksklusive. Deres publikationer ligeledes. Den aandelige revolution kultur mennesket gennemlevede et aarhundrede senere, der bl. a. manifesterede sig i en lykkelig tro paa muligheden af menneskeheds kulturelle udvikling og fremgang, gjorde det til en naturlig ting, at man søgte at vende sig til en videre kreds med videnskabelige publikationer. Det skete første gang her i landet 1839. I dette aar stiftedes den danske historiske forening. Adgang til medlemsskab stod aabent for alle. Foreningens første formaalsparagraf var udsendelsen af et tidsskrift. Da Selskabet for Danmarks Kirkehistorie stiftedes ti aar senere kunne den nationale stemningsbølge føje endnu et incitament til, til at søge kontakt med videre kredse. At udsende et tidsskrift var ogsaa dette selskabs hovedformaal.

Europæisk kirkehistories aner gaar helt tilbage til Beda. Dansk kirkehistories tradition er dog af nyere dato. Men kirkens fremskudte stilling i tidligere tiders stats- og aandsliv gav helt naturligt kirkehistorien en særstilling ogsaa her i landet. Arild Huitfeldt fandt det rimeligt til sin Danmarks Riges Krønike at føje en bispekrønike. Det er dog ikke fra dette hastværksarbejde, at de